

Т. Г.Дерека, Київський університет імені Бориса Грінченка

ФОРМУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПРОЦЕСІ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

Дерека Т. Г.

Формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання в процесі неперервної професійної підготовки

В статті проаналізовано неперервну професійну підготовку фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. Освітній процес має бути спрямовано на формування у фахівців фізичного виховання акмеологічної компетентності (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний компоненти), розвиток професіоналізму та здатності до самовдосконалення. Види акмеологічної компетентності, відповідно професіоналізації: спеціальна компетентність, суспільна компетентність, особистісна компетентність, індивідуальна компетентність. Акмеологічна компетентність фахівця є інтегральною особистісно-діялісною якістю, яка дозволяє ставити та ефективно вирішувати задачі різного рівня складності задля самоактуалізації, самовдосконалення та самореалізації в різних сферах життєдіяльності, у першу чергу в професійній. Акме-мотивація є сукупністю всіх видів спонукання та умов, які активізують, спрямовують та регулюють акме-орієнтований саморозвиток людини. Діялісна компонента акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання охоплює структуровані знання про способи діяльності, досвід їх застосування, надбання особистого пізнавального досвіду, ціннісне ставлення до самостійного учіння. Когнітивна компонента акмеологічної компетентності є сукупністю даних в галузі акмеології, результат пізнання процесу досягнення акме й самоздійснення та відображення цього процесу в свідомості людини. Особистісним компонентом акмеологічної компетентності є якості особистості, які забезпечують рух людини до намічених досягнень.

Ключові слова: акмеологія, компетентність, неперервна підготовка, фахівець, фізичне виховання.

Дерека Т. Г.

Формирование акмеологической компетентности специалистов физического воспитания в процессе непрерывной профессиональной подготовки

В статье проанализировано непрерывную профессиональную подготовку специалистов физического воспитания на основе акмеологии. Образовательный процесс должен быть направлен на формирование у специалистов физического воспитания акмеологической компетентности (мотивационный, когнитивный, деятельностный, личностный компоненты), развитие профессионализма и способности к самосовершенствованию. Виды акмеологической компетентности, соответственно профессионализации: специальная компетентность, общественная компетентность, личностная компетентность, индивидуальная компетентность. Акмеологическая компетентность специалиста является интегральной личностно-деятельностным качеством, которая позволяет ставить и эффективно решать задачи разного уровня сложности для самоактуализации, самосовершенствования и самореализации в различных сферах жизнедеятельности, в первую очередь в профессиональной. Акме-мотивация является совокупностью всех видов побуждения и условий, которые активизируют, направляют и регулируют акме-ориентированное саморазвитие человека. Деятельностная компонента акмеологической компетентности специалистов физического воспитания охватывает структурированные знания о способах деятельности, опыт их применения, достижения личного познавательного опыта, ценностное отношение к самостоятельному учению. Когнитивная компонента акмеологической компетентности представляет собой совокупность данных в области акмеологии, результат познания процесса достижения акме и самореализации и отражение этого процесса в сознании человека. Личностным компонентом акмеологической компетентности есть качества личности, которые обеспечивают движение человека к намеченным достижениям.

Ключевые слова: акмеология, компетентность, непрерывная подготовка, специалист, физическое воспитание.

Державна політика сучасної України щодо неперервної освіти здійснюється з урахуванням світових тенденцій розвитку освіти в руслі соціально-економічних, технологічних та соціокультурних змін, які вимагають конкурентоспроможності, професійної й соціальної мобільності, неперервної освіти й професійного самовдосконалення фахівця. Професійну підготовку майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту розглянуто в працях Г. М. Арзютова, О. Ц. Демінського, В. І. Завацького, А. П. Коноха, Л. П. Сущенко, О. В. Тимошенка, Б. М. Шияна, Ю. М. Шкретія. Теоретичні та методичні засади фізичного виховання розроблені такими науковцями, як: Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко, О. Д. Дубогай, Т. Ю. Круцевич, О. С. Куц, Л. П. Матвеев, В. Б. Коренберг, О. О. Горелов. Основи акмеології

досліджували О. О. Бодальов, А. О. Деркач, Н. В. Кузьміна, О. А. Дубасенюк, О. В. Вознюк, Л. С. Рибалко, О. Є. Антонова-Рафі.

Враховуючи соціальну значущість забезпечення фізичного і духовного розвитку молодого покоління, пов'язану з цим актуальність неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання на засадах акмеології, недостатню теоретичну розробленість проблеми та її практичне впровадження, дана тема нами була обрана для дослідження.

Метою статті є визначення та обґрунтування компонентів акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання в процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології.

Сучасна акмеологія, на думку Н. В. Кузьміної, – галузь науково знання, комплекс наукових дисциплін, об'єктом вивчення яких є людина у динаміці само актуалізації її творчого потенціалу, саморозвитку, самовдосконалення, самовизначення у різних життєвих сферах, самостійній професійній діяльності, системі підвищення кваліфікації [10, с. 14]. На нашу думку, заслуговує на увагу акмеологічна концепція розвитку професіонала А. О. Деркача та В. Г. Зазикіна, яка має дві площини виявлення системи поглядів [1, с. 65]: змістову і структурно-процесуальну. При цьому змістовно розвиток суб'єкта праці до рівня професіонала розглядається в контексті загального розширення суб'єктного простору особистості, її професійного і морального «збагачення». Процесуальний розвиток суб'єкта праці до рівня професіонала розглядається з системних позицій, а саме у зв'язку зі змінами і розвитком підсистем професіоналізму особистості й діяльності, нормативної регуляції, мотивації на саморозвиток та професійне досягнення, рефлексивну самоорганізацію і в плані розкриття творчого потенціалу особистості. Дослідники відзначають, що професіоналізм особистості досягається в процесі і в результаті розвитку здібностей, особистісно-ділових та професійно важливих якостей, акмеологічних інваріантів професіоналізму, рефлексивної організації, культури, творчого потенціалу, наявності сильної й адекватної мотивації само здійснення [11, с. 90].

Структура та зміст професійної компетентності, на думку А. О. Деркача, О. В. Селезньової, обумовлені специфікою діяльності [4, с. 194]. Відповідно професіоналізації, О. М. Кабанкова виділяє наступні види акмеологічної компетентності, що найбільш характерні для становлення майбутнього фахівця [9, с. 148 – 151]: *спеціальна компетентність* – володіння власною професійною діяльністю на достатньо високому рівні, здатність проектувати свій подальший фаховий розвиток; *суспільна компетентність* – володіння спільною (груповою) професійною діяльністю, співробітництвом; *особистісна компетентність* – володіння способами особистісного самовираження та саморозвитку індивідуальності в межах професії; *індивідуальна компетентність* – готовність до фахового росту, володіння способами самореалізації та розвитку індивідуальності в межах професії.

Як зазначає А. О. Деркач, акмеологічна компетентність – це багаторівнева інтегральна особистісно-діяльнісна якість, яка дозволяє ставити та ефективно вирішувати задачі та проблеми різного рівня складності задля самоактуалізації, самовдосконалення та самореалізації в різних сферах життєдіяльності особи, у першу чергу в професійній [4, с. 154]. На нашу думку, неперервна професійна підготовка фахівців фізичного виховання має бути спрямована на формування у них акмеологічної компетентності (мотиваційний, когнітивно-акмеологічний, акмеологічно-діяльнісний, особистісний компоненти), розвиток професіоналізму та здатності до самовдосконалення [3, с. 172; 6, с. 25 – 31; 7, с. 25 – 29].

За умов акмеологічного підходу, як пише О. Є. Антонова, домінує проблематика розвитку творчих здібностей професіоналів з урахуванням різних аспектів їх підготовки і вдосконалення. *Віковий аспект* націлений на діагностику задатків і здібностей засобами педології (вивчає дітей та юнаків), андрогогіки дорослих (у тому числі студентів і професіоналів) і геронтології (ветеранів праці). *Освітній аспект* спрямований на діагностику й розвиток знань і умінь в системі загальної, професійної і безперервної освіти. *Професійний аспект* спрямований на визначення можливостей і результатів

здійснення трудової діяльності через з'ясування профпридатної, психологічної готовності до цього виду праці і міри соціальної відповідальності за її процес і результати. *Креативний аспект* спрямований на визначення зусиль, що витрачаються, і успішність їх реалізації шляхом з'ясування рівня професіоналізму, інноваційного для рефлексії потенціалу його вдосконалення до міри майстерності і оцінки соціальної значущості інновацій, отриманих в процесі творчості. Системоутворюючим вважається *аспект рефлексії* (пов'язаний з самосвідомістю особи як «Я», що розвивається, і розумінням партнерів по комунікації в процесі трудової діяльності), що забезпечує оптимальне взаємоузгодження виділених акмеологічних аспектів професіоналізації людини [2, с. 37 – 45].

Відтак, проаналізуємо компоненти акмеологічної компетентності (мотиваційний, акмеологічно-діяльнісний, когнітивно-акмеологічний, особистісний) фахівців фізичного виховання.

Найважливішим загальними акмеологічними чинниками є високий рівень мотивації, потреба у досягненнях, прагнення самореалізації. В основу саморозвитку і самореалізації покладено потреби людини у нових досягненнях, прагнення до успіху, до вдосконалення, активну життєву позицію, позитивне мислення, віру у свої можливості, розуміння суті життя [10, с. 102].

Проблема мотивації людини достатньо широко представлена в багато численних дослідженнях вчених (Б. Г. Ананьєв, А. Г. Асмолов, Л. С. Виготський, В. В. Давидов, А. Н. Леонтьєв, Б. Ф. Ломов, С. Л. Рубінштейн, J. Atkinson, D. Birch, J. Nuttin), що можна пояснити потребами сучасної освітньої практики.

Акме-мотивація, як зазначають А. О. Деркач, О. В. Селезньова, це сукупність всіх видів спонукання та умов (мотивів, потреб, інтересів, цілей, нахилів, мотиваційних настанов, ідеалів, звичок, наслідування т.д.), які детермінують, активізують, спрямовують та регулюють акме-орієнтований саморозвиток людини як спеціальну духовну діяльність. Особливостями акме-

мотивації, як зазначають А. О. Деркач, В. Г. Зазикін, А. К. Маркова, є її принципова ненасичуваність та зростання по мірі задоволення [5, с. 34].

Професійну спрямованість, професійні ціннісні орієнтації та професійно важливі якості особистості як фактори, що визначають успішність навчання та задоволеність вибором професії школярів, абітурієнтів та студентів, включають в структуру психологічної готовності до педагогічної діяльності [12, с. 193 – 196]. Провідним в структурі психологічної готовності до вибору професії вчителя є мотиваційний компонент, сформованість якого в ранньому юнацькому віці є критерієм вікової зрілості особистості. Дослідниками було визначено дев'ять видів мотивів вибору професії [15, с. 26]: професійно-педагогічні, пізнавально-освітні, інтелектуально-розвивальні, комунікативні, емоційні, честолюбство, ідентифікаційні, матеріально-практичні, мотиви обов'язку. Найбільш адекватними мотивами педагогічної діяльності, на думку автора, є педагогічні та комунікативні (внутрішні професійні мотиви), їх перевага в структурі мотиваційного компоненту психологічної готовності до вибору професії свідчить про оптимальність його сформованості. Х. Хекхаузен показав, що сильно мотивовані і мотивовані на успіх схильні планувати своє майбутнє на тривалий час [16, с. 437].

Сучасні фахівці галузі психології спорту та фізичної культури, за даними Р. С. Вейнберга, Д. Гоулда, дотримуються комбінованого погляду на мотивацію, згідно з яким мотивація не є наслідком тільки таких індивідуальних характеристик, як особливості особистості, потреби, інтереси або цілі, чи тільки таких ситуаційних факторів, як стиль викладача (тренера). Автори вважають, що найоптимальніший спосіб досягнення мотивації полягає у врахуванні й вивченні взаємодії особистісних та ситуативних факторів.

Отож, навчальна мотивація визначається як окремий вид мотивації, включений в певну діяльність – діяльність учіння. Мотивація навчання (потреби, інтереси, цілі) спрямовує, і організовує процес пізнання, надає йому спонукального особистісного значення.

Наступна компонента акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання – це *діяльнісний компонент*, що охоплює структуровані знання про способи діяльності, досвід їх застосування, надбання особистого пізнавального досвіду, ціннісне ставлення до самостійного учіння [17, с. 99 – 102]. Як зазначає О. Я. Савченко, вміння вчитися належить до ключових компетентностей, тому є універсальним інструментом сучасної системи неперервної освіти, без якої неможливо досягти самореалізації людини [13, с. 33]. Дослідник вважає, щоб оволодіти ним, людина повинна спиратися на власний позитивний досвід самостійного учіння.

З метою формування ключової компетентності «*вміння вчитися*» як системного цілеспрямованого процесу, Г. С. Сазоненко, В. В. Приступа рекомендують для міжпредметного впровадження в акмеологічному навчальному закладі орієнтовну програму формування загальнонавчальних умінь [14, с. 267]: навчально-організаційні, навчально-інформаційні та навчально-інтелектуальні вміння та навички, творчі вміння. Г. Драйден, Дж. Вос вважають, що «справжня революція в навчанні полягає у навчанні того, як учитися, у навчанні того, як думати, у вивченні нових методів, які можна використати для розв'язання будь-якого завдання, що виникає перед вами у будь-якому віці» [8, с. 120]. О. Я. Савченко визначає структурні компоненти вміння вчитися [13, с. 37]: мотиваційний, змістовий, діяльнісний, контрольний-оцінний, рефлексивно-корекційний. Самоосвітня компетенція, на нашу думку, має принципове значення у вищій школі.

Розглянемо *когнітивну компоненту акмеологічної компетентності фахівця* – акмеологічні знання. А. О. Деркач, О. В. Селезньова зазначають, що акмеологічні знання, як складова акмеологічної компетентності – це сукупність даних в галузі акмеології, результат пізнання процесу досягнення акме й самоздійснення та відображення цього процесу в свідомості людини [4, с. 21]. Автори зазначають, що акмеологічні знання мають теоретичну та емпіричну форму виявлення. На теоретичному рівні воно сягає рівня пояснення фактів, осмислювання їх в системі понять даної науки, як складової її теорії. На

емпіричному рівні акмеологічні знання виступають як засіб самопізнання та самовдосконалення людини та соціуму.

У змісті акмеологічного знання науковці традиційно виокремлюють три взаємодіючих напрями: *природничо-науковий*, *соціогуманітарний*, *технологічний* [4, с. 186]. *Природничо-науковий* напрям передбачає використання в інтересах поступального руху до акме відомостей галузі вікової фізіології, психогенетики, психофізіології т.д., а також методів експериментального дослідження, розроблених в даній галузі. *Соціогуманітарний* напрям включає основні факти наук про людину та суспільство. Теоретичну базу гуманітарного компонента акмеологічного знання складають науки, що вивчають суспільство, культуру, історію народу, онтогенез людини. *Технологічний* напрям дозволяє використовувати алгоритмічні стандарти технічних наук (кібернетики, системотехніки, інформатики) з метою оптимізації життєдіяльності людини й технологізувати гуманітарні знання.

Важливим компонентом акмеологічної компетентності є особистісний, тобто якості особистості, які забезпечують рух людини до намічених досягнень. Суть акмеологічного підходу у дослідженнях природи обдарованості полягає у вивченні особистості як цілісного феномена в єдності її суттєвих сторін (індивід, особистість, індивідуальність, суб'єкт життєдіяльності); орієнтації людини на постійний саморозвиток і самовдосконалення, мотивації високих досягнень, прагненні високих результатів, життєвих успіхів; організації творчої діяльності особистості на всіх етапах її неперервної освіти, створенні необхідних умов для самореалізації творчого потенціалу. За умов застосування акмеологічного підходу домінуючу роль відіграє проблематика розвитку творчих здібностей професіоналів з урахуванням різних аспектів їх підготовки і вдосконалення.

Дослідження В. А. Полочок вказують на високу значущість соціально-історичних і культурних умов, що впливають на динаміку становлення професіоналізму, кар'єри і життя в цілому. Дослідник визначив такі

акмеологічні чинники, як: здібності до виконання педагогічної роботи, креативність, інтелектуальні здібності, професійна спрямованість, особистісні якості, зовнішні та внутрішні чинники.

Таким чином, професійна компетентність в акмеологічному розумінні – це головний когнітивний компонент підсистем професіоналізму особистості і діяльності, сфера професійного інтересу, коло актуальних питань, система знань, що постійно розширюється, та дають можливість виконувати професійну діяльність з високою продуктивністю.

Перспективи подальших досліджень в даному напрямі полягають у визначенні рівнів сформованості компонентів акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання в процесі неперервної професійної підготовки на засадах акмеології.

Література

1. **Акмеология:** Учебное пособие / А. А. Деркач, В. Г. Зазыкин. – СПб. : Питер, 2003. – 256 с.
2. **Антонова О. Є.** Акмеологічна модель педагогічної обдарованості // Андрагогічний вісник. – 2012. – №2. – С. 37 – 45.
3. **Гладкова В. М.,** Пожарський С. Д. Основи акмеології: Підручник. – Львів : Новий Світ-2000, 2011. – 320 с.
4. **Деркач А. А.** Акмеология в вопросах и ответах: Учеб. Пособие / А. А. Деркач, Е. В. Селезнева. – М. : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж : Издательство НПО «МОДЭК», 2007. – 248 с.
5. **Деркач А. А.** Психология развития профессионала / А. А. Деркач, В. Г. Зазыкин, А. К. Маркова. – М. : РАГС, 2000. – 125 с.
6. **Дибя Т. Г.** Акмеологічні засади неперервної професійної підготовки фахівців фізичного виховання: базові поняття / Неперервна професійна освіта: теорія і практика, 2015. – №1 – 2 (41 – 42) – С. 25 – 31
7. **Профессиональная** подготовка специалистов физического воспитания на компетентностных основа / Международный научно-

практический и методический журнал «СМАЛЬТА», Новосибирск, 2015. – №2 – С. 25 – 29.

8. **Драйден Г.** Революція в навчанні. Навчити світ вчитися по-новому / Гордон Драйден, Джанет Вос; пер. з англ. М. Олійник. – Львів : Літопис, 2005 – С. 122.

9. **Кабанкова О. М.** Деякі аспекти акмеологічної компетентності майбутнього фахівця. / Проблеми освіти: збірник наукових праць. – Вип. 84. – Житомир – Київ, 2015. – С. 148 – 151.

10. **Кузьмина Н. В.** (Головко-Гаршина). Предмет акмеологии. – СПб. : Политехника, 2002. – 189 с.

11. **Максимова В. Н.** Акмеология: новое качество образования: Книга для педагога. – СПб. : Изд-во РГПУ им. А. И. Герцена, 2002. – 99 с.

12. **Репкин В. В.,** Дусавицкий А. К. О потребностной основе учебной деятельности // Проблемы формирования социогенных потребностей. Тбилиси, 1974. С. 193 – 196

13. **Савченко О. Я.** Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра: Посібник; Савченко О. Я. – К. : Педагогічна думка, 2014. – 176 с.

14. **Сазоненко Г. С.,** Приступа В. В. Компетентність у системі неперервної освіти: акмеологічна модель: науково-методичний посібник / Г. С. Сазоненко, В. В. Приступа. – Макарів : Софія, 2013. – 416 с.

15. **Состояние,** проблемы и стратегия развития педагогического образования / сост. А. А. Вербицкий, М. Н. Костикова и др. М., 1996.

16. **Хекхаузен Х.** Мотивация и деятельность. 2-е изд. – М. : Смысл, 2003. – 860 с.

17. **Dyba T.** Professional training of specialists of physical training on the competence base / The Advanced Science Journal, 2015. – №5 – P. 99 –102.

Dereka T. H.

The Formation of Physical Education Specialists' Acmeological Competence in the Process of Continuous Professional Education

In the article the physical education specialists' continuous training is analyzed on the acmeology basis. The educational process should be aimed at developing of physical education specialists' acmeological competence (its motivational, cognitive, activity, personal components), development of professionalism and their ability to self-improvement. There are types of acmeological competence, according to professionalization: special competence, social competence, personal competence, individual competence. Specialist's acmeological competence is the integrated personality-activity quality that allows him to set and effectively solve the different levels complexity problem for the sake of self-improvement and self-realization in different spheres of life, especially in the professional. Acme-motivation is a combination of all kinds of motives and the conditions that stimulate, steer and regulate the acme-centered self-development of a person. Activity component of physical education specialists' acmeological competence covers knowledge about how structured knowledge about ways of activities, experience of their use, personal gain educational experience, valuable attitude to independent learning. Cognitive component of acmeological competence is a set of data in acmeology, the result of the process of cognition the acme achieving and self-realization together with the reflection of this process in mind. The personal component of acmeological competence consists of personality's character traits that provide man to move towards the planned achievements.

Keywords: acmeology, competence, continuous training, specialist, physical education.

Відомості про автора

Дерека Тетяна Григорівна – кандидат наук з фізичного виховання, доцент, завідувач кафедри фізичної культури та спортивної майстерності Гуманітарного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Стаття надійшла до редакції 30.11.2015 р.

Прийнято до друку 19.12.2015 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Караман С. О.

T. H. Dereka, Borys Grinchenko Kyiv University

**THE FORMATION OF PHYSICAL EDUCATION SPECIALISTS'
ACMEOLOGICAL COMPETENCE IN THE PROCESS OF CONTINUOUS
PROFESSIONAL EDUCATION**

Dereka T. H.

The Formation of Physical Education Specialists' Acmeological Competence in the Process of Continuous Professional Education

In the article the physical education specialists' continuous training is analyzed on the acmeology basis. The educational process should be aimed at developing of physical education specialists' acmeological competence (its motivational, cognitive, activity, personal components), development of professionalism and their ability to self-improvement. There are types of acmeological competence, according to professionalization: special competence, social competence, personal competence, individual competence. Specialist's acmeological competence is the integrated personality-activity quality that allows him to set and effectively solve the different levels complexity problem for the sake of self-improvement and self-realization in different spheres of life, especially in the professional. Acme-motivation is a combination of all kinds of motives and the conditions that stimulate, steer and regulate the acme-centered self-development of a person. Activity component of physical education specialists' acmeological competence covers knowledge about how structured knowledge about ways of activities, experience of their use, personal gain educational experience, valuable attitude to independent learning. Cognitive component of acmeological competence is a set of data in acmeology, the result of the process of cognition the acme achieving and self-realization together with the reflection of this process in mind. The personal component of acmeological competence consists of personality's character traits that provide man to move towards the planned achievements.

Keywords: acmeology, competence, continuous training, specialist, physical education.

The state policy of modern Ukraine on lifelong learning carried out taking into account global trends of education in line with the socio-economic, technological and cultural changes that require competitiveness, occupational and social mobility, lifelong learning and professional self-improvement of expert. Professional training

of future specialists in physical education and sports are considered in the works of G. M. Arzyutova, A. C. Deminskoho, V. I. Zavatskoho, A. P. Konoha, L. P. Sushchenko, O. V. Timoshenko, B. M. Shiyan, Y. M. Shkrebtiya. Theoretical and methodological foundations of physical education developed by scholars such as: E. S. Vilchkovskyy, N. F. Denisenko, O. D. Dubohay, T. Y. Krutsevych, O. S. Kutz, L. P. Matveev, V. B. Korenberh, O. O. Gorelov. Basics acmeology investigated by O. O. Bodalev, A. O. Derkach, N. V. Kuzmina, O. A. Dubasenyuk, O. V. Voznyuk, L. S. Rybalko, O. E. Antonov-Rafi.

Given the social importance of the physical and spiritual development of young generation and the related relevance of physical education professionals' continuous training on the basis acmeology and at the same time both the lack of the problem's theoretical development and its poor practical implementation, we chose this theme for the study.

The aim of the article is to identify and study the components acmeological competence of physical education specialists in the process of continuous professional education on the acmeology basis.

Modern acmeology, according N. V. Kuzmina is a branch of science and complex scientific discipline whose object of study is man in the dynamics of selfactualization of its creative potential, self-development, self-improvement, self-determination in various spheres of life, independent professional activity, system of professional training [10, p. 14]. In our opinion the acmeological concept of professional's development by A. O. Derkach and V. G. Zazykina deserves attention, it has two planes of opinion systems detection [1, p. 65]: semantic and structural-procedural. At the same time by the content the development of work subject to a professional level is seen in context of the overall expansion of subjective identity space his professional and moral "enrichment". Process development of work subject to a professional level is analyzed in accordance with system position namely due to the changes and development of subsystems of personality professionalism and activity, normative regulation, motivation for self-development and professional achievement, reflective self-organization and in terms of disclosure of personality's

creative potential. The researchers note that personality professionalism is achieved in the process of development and as a result of it: the development of his abilities, personality-*business* and professionally important qualities, acmeological invariants of professionalism, reflective organization, culture, creativity, strong and adequate motivation to self-realization [11, p. 90].

The structure and content of professional competence, according to A. O. Derkach and O. V. Seleznev, are determined by activity specificity [4, p. 194]. According to professionalization, O. M. Kabankova identifies the following most characteristic for the future experts formation kinds of the acmeological competencies [9, p. 148 – 151]: *special competence* as the possession of his profession at high level and the ability to design their future professional development; *social competence* as his being able to the joint professional activities (group work) and cooperation; *personal competence* as being able to self-expression and self-development in different ways within the profession; *individual competence* as a commitment to professional growth and self-realization within the profession.

In accordance with A. O. Derkach the acmeological competence is a multi-level integrated both personal and activity quality that allows setting and effective achieving the challenges and problems of different difficulty levels to self-actualization, self-improvement and self-realization in different spheres of person's life, especially in the professional [4, p. 154]. We believe that continuous training of physical education specialists should be aimed at forming their acmeological competence (motivational, cognitive-acmeological, acmeological-activity, personal components) and development of professionalism and the ability to self-improvement [3, p. 172; 6, pp. 25 – 31; 7, pp. 25 – 29].

Following O. E. Antonov in given acmeological approach the issues of professionals creativity development dominate by considering various aspects of their training and improvement. *The age aspect* is aimed at the diagnosis instincts and abilities means pedology (studying children and young people), andrology of adults (including students and professionals) and gerontology (labor veterans). *The educational aspect* is aimed at the diagnosis and the development of knowledge and

skills in the general, vocational and continuing education. *The professional aspect* is aimed to identifying the opportunities and benefits of work activities realization through the implementation the psychological reediness for this type of work and the degree of social responsibility for its process and results. *The creative aspect* is aimed at determining the amount of effort spent and the success of their implementation by finding out the level of professionalism and innovation to improve its capacity of reflection to measure skills and assessment of the social significance of innovations derived in the process of creation. The key one (the one, which organizes the whole system) is considered to be the *reflection aspect* (associated with individual identity as "I", developing and understanding partners in communication in the workplace), which provides optimal mutual solution acmeological selected aspects of professionalization rights [2, p. 37 – 45].

Then, let us analyze the next components of physical education specialists' acmeological competences: motivational, acmeological-activity, cognitive-acmeological and personal.

The most important common acmeological factors are high motivation, need for achievement, and the desire for self-realization. As the basis of self-development and self-responsible is decided to be a human needs for new achievements, to succeed, to improve, an active life position, positive thinking, faith in their capabilities and understanding of life meaning [10, p. 102].

The problem of human motivation is widely enough represented in numerous studies (B. G. Ananiev, A. G. Asmolov, L. S. Vygotsky, V. V. Davydov, A. N. Leontiev, B. F. Lomov, S. L. Rubinstein, J. Atkinson, D. Birch, J. Nuttin), which can be explained by the needs of contemporary educational practice.

Acme-motivation, as noted by A. O. Derkach and A. V. Seleznev, is a complex of all kinds of motives and conditions (reasons, needs, interests, goals, aptitudes, motivational attitudes, ideals, habits, inheritance, etc.) which determine, stimulate, steer and regulate the acme-oriented personal self-development as a special spiritual activity. The features of acme-motivation, as noted by A. O. Derkach, V. G. Zazykin

and A. K. Markov, are its principal inability to be satisfied together with its growth while the satisfaction [5, p. 34].

Professional orientation, and values of professionally important qualities of personality as factors that determine the success of learning and satisfaction of pupils', applicants' and students' choice of teaching profession, include to the structure of the psychological readiness to pedagogical activity [12, p. 193 – 196]. The leading component in the structure of psychological readiness for choosing the teaching profession is the motivational one, being already formed in the age of early adolescence is the personality maturity criterion. Researchers had identified nine types of motives of occupational choice [15, p. 26], such as: professional-pedagogical, informative-educational, intellectual-developmental, communicative, emotional, ambition, identity, material-practical and motives of duty. The most adequate motives of educational activities choice, according to the author, are teaching and communication motives (i.e. internal professional motives), their advantage in the structure of motivational component of psychological readiness to choosing a profession shows the optimality of its formation. H. Hekhuizen showed that highly motivated and motivated for success tend to plan their future for a long time [16, p. 437].

Up to date experts in psychology of sport and physical education, according to R. S. Weinberg and D. Gould, hold a combined view of motivation, according to which motivation is not only the result of individual characteristics such as personality traits, needs, interests or goals, or only situational factors such as style of the teacher (coach). The authors believe that the most appropriate way of understanding the motivation is to study and taking into account the interaction of both personal and situational factors.

So learning motivation is defined as a separate type of motivation included in certain activities such as learning. Motivation to train (needs, interests, goals) directs and organizes the learning process, gives it a personal incentive value.

The next component of physical education specialists' acmeological competence is *activity component* covering structured knowledge about ways of

working, experience of their use, personal gain educational experience, valuable attitude to independent learning [17, p. 99 – 102]. As O. J. Savchenko notes, ability to learn relates to key competencies as a universal tool for the modern system of continuous education, without which it is impossible to achieve personal fulfillment [13, p. 33]. The researcher believes that to master it, one must rely on their own positive experience of independent learning.

In order to form a key competency such as "*ability to learn*" as systematic purposeful process, G. S. Sazonenko and V. V. Pristupa recommended for intersubject introduction in the school acmeological indicative program of general learning skills formation [14, p. 267] like: educational and organizational, educational, informational, educational and intellectual skills, creative skills. G. Dryden and John. Vos believe that "a real revolution in education is a learning how to learn, learning how to think, to study new methods that can be used to solve any problem that can arise in front of you at any age" [8, p. 120]. O. J. Savchenko determines structural components of the ability to learn [13, p. 37] as: motivational, contents, activity, control and evaluation, reflexive and correctional. Self-educational competence, in our opinion, is crucial in high school. Let us consider *cognitive component* of professional's *acmeological competence* which is acmeological knowledge. A. O. Derkach and O. V. Seleznev noted that acmeological knowledge as part acmeological competence is a complex of data in acmeology, the result of cognition the acme achieving process and self-realization and also the reflection of this process in human consciousness [4, p. 21]. The authors note that acmeological knowledge has the theoretical and empirical form of detection. At a theoretical level it reaches the level of facts explanation and comprehension them in terms of the science system as part of its theory. At the empirical level of knowledge acmeological knowledge serves as a means of self-knowledge and self-improvement of man and society.

There are three interacting areas being traditionally distinguished by scientists in the content of acmeological knowledge such as: *natural sciences, socio-humanitarian, technological* [4, p. 186]. *Natural-scientific field* provides the benefit

of translational motion to the acme information field of developmental physiology, psychogenetics, etc. neuroscience and experimental research methods developed in this area. *Socio-humanitarian field* includes basic facts of the human sciences and society. The theoretical basis of humanitarian component of acmeological knowledge is completed of sciences that study society, culture, history, people, human ontogeny. *Technological field* allows using the algorithmic standards of technical sciences (cybernetics, systems engineering, computer science) to optimize human life and makes humanities more technological.

An important component of acmeological competence is personal one that is range of personality traits of character that provide man to move towards the planned achievements. The essence of the acmeological approach to researching the nature of giftedness is to study the individual as a holistic phenomenon in the unity of its essential aspects (individual, personality, individuality, the subject of life); human orientation to continuous self-development and self-improvement, high achievement motivation, aspiration good results, success in life; organization of individual creativity at all stages of lifelong education, creation of necessary conditions for self-creativity. Given the acmeological approach applying the dominant role plays an issues of professionals' creativity development considering various aspects of their training and improvement. Research of V. A. Polochok indicates the high importance of socio-historical and cultural conditions that influence the dynamics of professionalism formation, career and life in general. Researcher identified the following acmeological factors: the ability to perform educational *work*, creativity, intellectual abilities, professional orientation, personal traits of character, external and internal factors.

Thus, professional competence in acmeological sense is the main cognitive component of subsystems of person's professionalism and activity, the range of current issues, the system of knowledge that is constantly expanding, and make it possible to carry out professional activities with high productivity.

The prospects for further research in this area consist in determining the levels of physical education specialists' acmeological competence components formation in the process of continuous training on the acmeology principles.

References

1. **Derkach A. A., Zazykin V. H.** Akmeologiya: Uchebnoe posobie [Acmeology: Study Guide]. St. Petersburg, *Piter*. 2003. 256 p. (rus)

2. **Antonova O. Ye.** Akmeologichna model pedahohichnoi obdarovanosti [Acmeological Model of Pedagogical Talent]. *Andrahohichnyi visnyk*. 2012. No. 2. Pp. 37 – 45. (ukr)

3. **Hladkova V. M., Pozharskyi S. D.** Osnovy akmeologii: Pidruchnyk. [Fundamentals of Acmeology: Study Guide]. Lviv, *Novyi Svit-2000*. 2011. 320 p. (ukr)

4. **Derkach A. A., Selezneva E. V.** Akmeologiya v voprosakh i otvetakh: Uchebnoe posobie [Acmeology: Questions and Answers: Study Guide]. Moscow, *Publishing House of Moscow Psychological and Social Institute; Voronezh, NPO "MODEK"*. 2007. 248 p. (rus)

5. **Derkach A. A., Zazykin V. G., Markova A. K.** Psihologiya razvitiya professionala [Expert Development Psychology]. Moscow, *RAGS*. 2000. 125 p. (rus)

6. **Dyba T. H.** Akmeologichni zasady neperervnoi profesiinoi pidhotovky fakhivtsiv fizychnoho vyhovannia: bazovi poniattia [Acmeological Principles of Physical Education Professionals' Continuous Training: Basic Concepts]. *Neperervna profesiina osvita: teoriia i praktyka*. 2015. No 1 – 2 (42 – 42). Pp. 25 – 31. (ukr)

7. **Dyba T. H.** Professionalnaya podgotovka spetsialistov fizicheskogo vospitaniya na kompetentnostnykh osnovakh [Training of Physical Education Specialists on Competence Bases]. Novosibirsk, *International scientific-practical and methodical "SMALTA" journal*. 2015. No.2. Pp. 25 – 29. (rus)

8. **Gordon Dryden**, Jeannette Vos. Revoliutsiia v navchanni. Navchyty svit vchytysia po-novomu [The Learning Revolution. Teach the World to Study in a New Way]. Lviv, *Litopys*. 2005.P. 122. (ukr)
9. **Kabankova O. M.** Deiaki aspekty akmeolohichnoi kompetentnosti maibutnoho fakhivtsia[Some Aspects of Future Professional's Acmeological Competence]. *Problemy osvitu: zbirnyk naukovykh prats*. Edition 84. Zhytomyr – Kyiv. 2015. Pp. 148 – 151. (ukr)
10. **Kuzmina N. V.** (Golovko-Garshina). Predmet akmeologii [The Subject of Acmeology]. St. Petersburg, *Politekhnika*. 2002. 189 p.(rus)
11. **Maksimova V. N.** Akmeologiya: novoe kachestvo obrazovaniya. Kniga dlya pedagoga [Acmeology: New Quality of Education. Book for Pedagogue]. St. Petersburg, *Publishing House of Herzen University*. 2002. 99 p.(rus)
12. **Repkin V. V.**, Dusavitskiy A. K. O potrebnostnoy osnove uchebnoy deyatel'nosti [On the Need Basis of Learning Activities]. *Problemy formirovaniya sotsiogennykh potrebnostey*. Tbilisi. 1974. Pp. 193 – 196.(rus)
13. **Savchenko O. Ya.** Uminnia vchytysia – kliuchova kompetentnist molodshoho shkoliara [Ability to Learn as the Key Competence of Junior Pupil]. Kyiv, *Pedahohichna dumka*. 2014. 176 p.(ukr)
14. **Sazonenko H. S.**, Prystupa V. V. Kompetentnist u systemi neperervnoi osvity: akmeolohichna model [CompetenceintheSystemofContinuousEducation: AcmeologicalModel]. Makariv, *Sofiia*. 2013. 416 p.(ukr)
15. **Verbitskiy A. A.**, Kostikova M. N. Sostoyanie, problemy i strategiya razvitiya pedagogicheskogo obrazovaniya [The State, Problems and Strategy of Pedagogical Education Development]. Moscow. 1996. 354 p. (rus)
16. **Hekhauzen H.** Motivatsiya i deyatel'nost [The Motivation and Activities]. 2nd edition. Moscow, *Smysl*. 2003. 860 p. (rus)
17. **Dyba T.** Professional Training of Specialists of Physical Training on the Competence Base. *The Advanced Science Journal*. 2015. No. 5. Pp. 99 – 102. (eng)

Дерека Т. Г.

Формування акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання в процесі неперервної професійної підготовки

В статті проаналізовано неперервну професійну підготовку фахівців фізичного виховання на засадах акмеології. Освітній процес має бути спрямовано на формування у фахівців фізичного виховання акмеологічної компетентності (мотиваційний, когнітивний, діяльнісний, особистісний компоненти), розвиток професіоналізму та здатності до самовдосконалення. Види акмеологічної компетентності, відповідно професіоналізації: спеціальна компетентність, суспільна компетентність, особистісна компетентність, індивідуальна компетентність. Акмеологічна компетентність фахівця є інтегральною особистісно-діяльнісною якістю, яка дозволяє ставити та ефективно вирішувати задачі різного рівня складності задля самоактуалізації, самовдосконалення та самореалізації в різних сферах життєдіяльності, у першу чергу в професійній. Акме-мотивація є сукупністю всіх видів спонукання та умов, які активізують, спрямовують та регулюють акме-орієнтований саморозвиток людини. Діяльнісна компонента акмеологічної компетентності фахівців фізичного виховання охоплює структуровані знання про способи діяльності, досвід їх застосування, надбання особистого пізнавального досвіду, ціннісне ставлення до самостійного учіння. Когнітивна компонента акмеологічної компетентності є сукупністю даних в галузі акмеології, результат пізнання процесу досягнення акме й самоздійснення та відображення цього процесу в свідомості людини. Особистісним компонентом акмеологічної компетентності є якості особистості, які забезпечують рух людини до намічених досягнень.

Ключові слова: акмеологія, компетентність, неперервна підготовка, фахівець, фізичне виховання.

Дерека Т. Г.

Формирование акмеологической компетентности специалистов физического воспитания в процессе непрерывной профессиональной подготовки

В статье проанализировано непрерывную профессиональную подготовку специалистов физического воспитания на основе акмеологии. Образовательный процесс должен быть направлен на формирование у специалистов физического воспитания акмеологической компетентности (мотивационный, когнитивный, деятельностный, личностный компоненты), развитие профессионализма и способности к самосовершенствованию. Виды акмеологической компетентности, соответственно профессионализации: специальная компетентность, общественная компетентность, личностная компетентность, индивидуальная компетентность. Акмеологическая компетентность специалиста является интегральной личностно-деятельностным качеством, которая позволяет ставить и эффективно решать задачи разного уровня сложности для самоактуализации, самосовершенствования и самореализации в различных сферах жизнедеятельности, в первую очередь в профессиональной.

Акме-мотивация является совокупностью всех видов побуждения и условий, которые активизируют, направляют и регулируют акме-ориентированное саморазвитие человека. Деятельностная компонента акмеологической компетентности специалистов физического воспитания охватывает структурированные знания о способах деятельности, опыт их применения, достижения личного познавательного опыта, ценностное отношение к самостоятельному учению. Когнитивная компонента акмеологической компетентности представляет собой совокупность данных в области акмеологии, результат познания процесса достижения акме и самореализации и отражение этого процесса в сознании человека. Личностным компонентом акмеологической компетентности есть качества личности, которые обеспечивают движение человека к намеченным достижениям.

Ключевые слова: акмеология, компетентность, непрерывная подготовка, специалист, физическое воспитание.

Information about the author

Tetiana Hryhorivna Dereka – Candidate of Sciences in Physical Education, Docent, Head of Department of Physical Education and Sports Mastery of Humanitarian Institute of Borys Grinchenko Kyiv University

The article was received by the Editorial Office on 30.11.2015.

The article was put into print on 19.12.2015.

Peer review: S. O. Karaman, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor